

РЕЦЕНЗИЯ

Докторска дисертация на тема „ СТАЦИОНАРНА ГРУПОВА ПСИХОТЕРАПИЯ ПРИ БОЛНИ С ПСИХОТИЧНИ РАЗСТРОЙСТВА“

Докторант: МИГЛЕНА ДИМИТРОВА КАЛЕНДЖИЕВА

Рецензент: доц. ПАВЛИНА ПЕТКОВА ПЕТКОВА, дм

Докторската дисертация на Календжиева е в една трудна област на психотерапията, свързана с пациенти боледуващи от психотични разстройства. Докторантката има много добър клиничен опит в психиатрично отделение, сериозни специализации в полето на психотерапията и работа под супервизия, лична амбиция и устойчивост да работи усърдно с трудни пациенти. Всичко това е добра предпоставка за научното изследване и анализи. Докторантката е представител на Варненската университетска психиатрична болница, която създава изключително успешна практика на системна работа с психотични пациенти в мултидисциплинарен екип и адаптира успешно в продължение на много години психотерапевтични практики от западните страни.

Дисертацията е разгърната върху 108 страници, съдържанието е оформено в три основни глави, с допълнително изведени изводи, приноси, цитирана литература от 128 класически и съвременни източници на български и латиница, приложения. Първата глава в дисертацията представя теоретичната рамка на научното изследване, която е формирана след анализ на класически и съвременни психотерапевтични школи и подробно представен опит на груповата психотерапия при психотични пациенти. Докторантката мотивирано полага тезата, че има специфични затруднения, които се проявяват в психотерапевтичната работа с тези пациенти и това изисква „гъвкавост в професионалното поведение“, интегриране на техники от различни школи, които да бъдат системно изследвани и адаптирани към

стационарната групова работа с тези пациенти. Тук тя изгражда своята основна дисертационна цел за сравнително научно изследване между индивидуалната и групова психотерапевтична работа с психотични пациенти. В този предварителен етап на работа, тя конструира и авторски психологичен инструмент за оценка на ефективността на психотерапията при всеки участник. Много удачно докторантката полага параметрите на основното изследвано терапевтично явление – груповата динамика, акцентирано върху процеса на взаимоотношения в групата и между пациент/терапевт. Групата е организирана и водена като „саморегулираща се система на взаимоотношения с динамика на ролите“ и основен терапевтичен елемент върху комуникацията при членовете в групата и поотделно с терапевта. Определени са параметрите на две основни групи за работа: нискофункционални и високофункционални групи, определени спрямо личностовите способности на членовете на групите за съсредоточаване и мета-ниво на психологична работа.

Календжиева прави много концентриран и добър обзор върху психоаналитичните и хуманистични концепции за психотерапията в стационарни условия с психотични пациенти. Великолепно е обобщен опита на българската психотерапевтична школа, която акцентира, че ефективността на психотерапията не е „пряко изводима от симптоматичното подобрене“, а подпомага индивида в развитието на психичния му капацитет и способности за самостоятелен живот, което „разчупва медицинския модел“, а психотерапевта формира умения за комуникация с пациента на няколко равнища. В отделна подчаст подробно е представена груповата психоаналитична терапия при психотични пациенти на много чуждестранни и български професионалисти, техните специфични предложения на терапевтична работа. Тук докторантката показва своята много добра

информираност в тази област и годност да разбира същността на сложните психотерапевтични модификации на авторите, да ги изпробва, да развива умения и да ги въвежда в своята работа.

В друга подчаст Календжиева представя отново великолепен обзор с анализи и приноси към работата с психотичните пациенти на семейната психотерапия. Тук тя акцентира върху родителско-детските отношения, които преминават от инфантилно към зряло, от враждебен родител към подкрепящ и с умение емоционално да утеши и върне надеждата, към специфичните модели на триангулиране и на двойната връзка, които провокират дезадаптация, включително и при болест. На трети план е направен обзор върху екзистенциално-хуманистичното направление, което също дава своя принос на специализирани психотерапевтични техники за облекчаване на болестното напрежение и подобряване комуникацията с другите и света. Календжиева приема основните постулати на много групови психотерапевти от това направление: за фокуса на работа „тук и сега“, като важен и при психотичните пациенти; за ограничаване на итрепретациите „там и тогава“; за клиничните симптоми. В тези теоретични анализи, докторантката показва много добри умения да извлича и отстоява собствена концептуална позиция, която да става теоретична рамка на водената от нея групова психотерапия при психотични пациенти, в планираното научно изследване. Тези нейни умения заслужават адмирация! Календжиева дискутира съразмерно въпроса за оценка на ефективността на груповата психотерапия при тези пациенти, като анализира опита на професионалисти, които правят сравнителен анализ на ефективността при различните психотерапевтични школи. Тя мотивирано приема, че, съпоставката с контролна група където няма психотерапия, а само медикаментозно лечение не е релевантна на методологията на психотерапията,

която е ориентирана към субективните индивидуални преживявания на пациентите и езика на изказ в психотерапевтичния процес. От тук тя полага качествените методи на диагностика, комбинирани със съвременните възможности на статистическите анализи, да изследват честотата на проявление на интерпретативните феноменологични компоненти.

Във втората глава на дисертацията Календжиева представя три основни дименсии в качествените анализи на психотерапията – ефективност, ефикасност и изследване на процеса. В своето изследване тя акцентира върху проучване механизмите на груповия процес и структуриране на опорни точки при стационарна психотерапия с психотични пациенти. Докторантката прави детайлен анализ на научните изследвания на психотерапевтичния процес в исторически план от много автори, като изтъква приносът, който са дали и все още наличието на много отворени въпроси и научно недоказани аспекти на ефективност/ефикасност, но отчетени практически ползи и трудности. В своето изследване докторантката прилага шест инструмента, като единият от тях е авторска скала за ретроспективна оценка при психотичните пациенти. В тази глава отново има богат обзор на психотерапевтични групови практики, анализирани в посока методологията на научното изследване от дисертацията. Всичко това служи като мотив за избора на тестовите инструменти. Описани са подробно направените от докторантката промени, допълнения на методиките, включително самостоятелната разработка на Скала за ретроспективна оценка на груповата психотерапевтична сесия. Много добре е представен и въведеният от Календжиева модел за стационарната групов психотерапия с психотични пациенти, насочен към интерактивна работа „тук и сега“, с подпомагане на участниците да взаимодействат помежду си, да експериментират, обобщават и използват получения в групата опит за

междупличностов контакт. Задачата на терапевта е да насочва от съдържателно към процесно ниво, от общите теми към субективните съдържания с основна ориентация към социалната реалност. Подобрен е моделът на подкрепа от страна на терапевта към пациента, при високо структурирана групова работа, където терапевтът е толерантен към мълчанието, оттеглянето, пасивността и създава контекст, но не изисква себепознание. Обсъдени са конкретните фактори на клиничната среда, целите на стационарната психотерапия, изискванията към терапевта, уменията за дереклексия, дозирана конфронтация, подкрепа, създаване на групова структура. Тези конкретизирани, систематизирани и контролирани фактори на провежданата групова психотерапия от докторантката, дават надеждност за научен анализ.

Третата глава на дисертацията представя емпиричното изследване. Много ясно са структурирани целта, задачите, хипотезите, статистическите анализи. Проведени лично от докторанта са 30 групови сесии при ниско- и високофункционални групи, всяка с продължителност от 30 до 60 минути, при всяка груповая сесия участват от 4 до 26 пациента. В следваща подробна част са изведени конкретните резултати от приложените методики, онагледени с прегледни графики и таблици. Подробно е представена описателната статистика при всички методики. Специално искам да отбележа добре изведените анализи от данните за ниво на общуване, достъпност и експресивност на терапевта. Тук ясно са очертани различията между двете ниско- и високофункционални групи. При ниско-функционалните групи диапазонът на присъствие и автентичност е много широк, от задълбоченост, интимност до разпиляност в криза. Във високофункционалната група процесът е хармонизиран, няма кризи, но общуването е формално, липсва лично отношение. В анализ на факторите достъпност и експресивност на терапевта

са направи поетапно усложняващи се статистически анализи като честотно разпределение и корелация на факторите, множествен линеен регресионен анализ. Направените от докторантката интерпретации върху статистическите анализи, интегрирани с личния опит на клиничен психолог, разкриват значимостта на достъпността и експресивността на терапевта върху автентичното присъствие на пациентите по време на психотерапевтичните сесии. Те създават пространство на сигурност, подкрепа, доверие и готовност за себеразкриване от страна на психотичните пациенти, дискусия на житейски проблеми, болезнени травматични и болестни преживявания. Едновременно с това е изведено, че повишената експресивност на терапевта провокира отрицателно въздействие върху споделянето и автентичността им. Много интересни са анализите на данните от изследването за груповата сплотеност, проведен по модела на груповия експеримент с Роршах на А. Кокошкарлова. Отчетени са по-високи резултати на съвпадение на отговорите, израз на груповата кохезия при нискофункционалната група, което докторантката съразмерно интерпретира с по-продължителния индивидуален и групов опит на участниците. Този анализ косвено подкрепя ползата от провежданата психотерапия при психотичните пациенти за подобряване на социална реадaptация. Много интересен е направеният качествен анализ на преживяванията на пациентите, като са категоризирани тематичните единици и споделените преживявания в терапевтичните сесии, добре онагледени в текста. Направените анализи представят Календжиева като опитен клиничен психолог, който много добре познава патологията на емоционалните преживявания в болестта, доминирането на сетивните преживявания, заместващи снижената емоционална чувствителност, нарушената интеграция на схемата на тялото и изплувалия несъзнаван образ за своето тяло, бягството от близост с другите като защита от вътрешните болестни фантазии и

преживявания. Великолепно описаният личен терапевтичен стил на комуникация с пациентите в груповата работа, показва как създаването на емоционално пространство за споделяне и подкрепа на тревога, безпокойство преплитащи болест и норма, застрашеност от наказание и отхвърляне води до утеха, усещане за убежище, безусловна подкрепа, намаляване на напрежението, подобряване на комуникацията и е добра стъпка към преодоляване на психозата. Тази част от дисертацията убедително представя докторантката като успешен психотерапевт в клиничен контекст и работа съвместно с лекарите, което гарантира ефективността от провежданата груповата психотерапията и е основа на научното изследване.

В следваща подчаст са представени данните от авторската скала за оценка на ефективността на груповата стационарна психотерапия при пациентите с психоза. Направена е много добра статистическа обработка на скалата, която придобива добра степен на надеждност след изключване на айтемите, които корелират ниско с общия бал. Вторият етап от статистическите анализи показват, че въпросите образуват една скала с добра хомогенност, което кореспондира със заложената цел. Изведени са шест нива на степени на ефективност. С тази методика е представен е добър анализ на ефективността от провежданата психотерапия при 104 души. Авторската скала е съществен принос към сложната област за диагностична оценка на психотерапевтична груповата работа при психотични пациенти.

В последната част са обобщени девет основни извода, които следват представените глави на изследването с интерпретацията на статистическите анализи и надграждащите психологични интерпретации, сравнителен план с изследвания на други автори и последвали препоръки към практиката. С висока степен на значимост е приносът в дисертацията на качественият анализ,

разширен с трансформирани количествени оценки, подложени на статистически анализи като доказателства. Тази част отразява модерните тенденции в клиничната психология, психотерапия и е великолепен атестат за научния ръководител и докторантката! Изведени са четири приноса, които са обосновани от подробните данни на научното изследване, статистическите анализи и клинично-психологичните и психотерапевтични анализи с препоръки към практиката.

По същество нямам критични бележки, но мога да отбележа отделни технически повторения на детайли и много стегнато, сбито обобщение, пропускащо съществени аспекти от интерпретациите в изложението, което снижава финалното възприятие за значителен научен принос. В приносите е пропуснат и въведеният авторски модел на провежданата групова психотерапия при психотичните пациенти, където има съществени приноси към груповия психотерапевтичен процес и поведение на терапевта.

Дисертацията на Миглена Календжиева е категорично високо равнище на научна разработка, която представя постигнатите от нея професионални умения на психотерапевт, изследовател с умения за анализи и интерпретации, които подобряват практиката на клиничните психолози, в подкрепа на медицинската терапията при психотични пациенти.

С лична убеденост искам да предложа на членовете на Научното Жури да гласуват на Миглена Календжиева образователната и научна степен „Доктор“ в специалност „Медицинска психология“.

02. декември 2021г.

Рецензент:



Доц. Павлина Петкова Петкова